

Babits Mihály: A legnagyobb magyar - Töredékek Széchenyiről

Széchenyi ma is a legnagyobb magyar. Úgy gondolok rá, mintha élne; holott nem egy előre úgy gondolok, mintha már rég halott volna. Széchenyi él, beszél, újat és újat mond, vitázik velünk elevenekkel, korhol bennünket, felel és kérdez, kiszámíthatatlan.

Az a Széchenyi, akitől ma sem tudok megszabadulni, nem államférfiú vagy irodalmár voltában izgat. Hanem, minden ilyen külső szerepétől függetlenül, emberi és magyar voltában.

Mit ér az ember, ha magyar? - kérdezte Ady Endre. De nem ő először, s nem ő utoljára. Azt mondhatnám: az egész magyar történelem ezt kérdezi. Amit Ady versével, szavaival, ugyanazt kérdezte Széchenyi egész életével. Nincs még egy élet, mely oly ellenállhatatlanul veti föl a “magyarság és emberség viszonyának problémáját”. Frázis-e a “végzetes magyarság”? Széchenyire nézve csöppet sem frázis: számára a magyarság valóságos végzet és átok.

Fiatalságát úgy vonja, kerülő utakon, mint a lappangó varázs a finom idegzetet, közömbösek és vastagbőrűek közt. Helyzete kivételes volt: szabadnak látszott, a kornak csúcsain.

Egy fiatal magyar mágnás, Bécsben, a XIX. század elején! Aki beutazta fél Európát, s minden világnyelvet értett! Úgy látta a magyar glóbuszt, valahol messze a mélységben, mint az istenek egy sárgolyót. S úgy vetette magát a “hazafiasság sportjára”, teljes fölényel, hogy “elfásult idegeit fölizgassa”. És hogy a Szépasszonynak imponáljon! Nem is sejtve, hogy varázskörbe lép, amely nem engedi el többé; amely örvényként rántja majd életét az örületig, az öngyilkosságig...